

NEKAJ O ZAMETKIH IN ZAČETKIH
VARSTVA NARAVE V SLOVENIJI

Stane Peterlin

Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo

UDK 719:502.7(497.12)(091)

SOMETHING ABOUT THE ORIGINS
AND THE BEGINNINGS
OF AN ORGANIZED NATURE
CONSERVATION IN SLOVENIA

Zametkom varstva narave na ozemlju Slovenije sledimo od Ilirskih provinc (1809—14) prek obdobja Avstro-Ogrske do prve svetovne vojne. Leta 1888 so bili izločeni iz gospodarskega izkoriščanja kočevski pragozdovi (305 ha) kot predhodniki današnjih naravnih rezervatov. Ob koncu prejšnjega stoletja so bili po posameznih deželah sprejeti prvi predpisi o varstvu ogroženih rastlinskih in ptičjih vrst.

Začetek organiziranega varstva narave predstavlja spomenica Muzejskega društva za Slovenijo leta 1920. Pobudo zanjo je dal F. Seidl (1856—1942) že leto poprej. Dve izmed zahtev spomenice sta bili kmalu uresničeni: leta 1922 so bile zavarovane ogrožene rastlinske in živalske vrste ter jame, leta 1924 pa je bila za dobo 20 let zavarovana Dolina Triglavskih jezer. V tem času je bil posebno aktiven A. Šivic (1879—1963). Osamljen je ostal poskus Savinjske podružnice SPD, ki je leta 1940 odkupila zemljišča v Logarski dolini in na Okrešlju z namenom, da ustanovi narodni park.

Služba za varstvo narave je bila institucionalizirana šele leta 1946 v okviru Zavoda za spomeniško varstvo Slovenije, stalno zasledena pa je od leta 1955. V tem obdobju izstopa osebnost A. Piskernik (1886—1967). Leta 1961 je bilo ob-

The origins of the nature conservation in the territory of Slovenia have been traced from the Illyrian Provinces (1809 to 1814) on through the period of Austria—Hungary up to the First World War. In the year 1888 the primeval forests of the Kočevje area (305 hectares) were eliminated from the economic exploitation, being the predecessors of the nature reserves of today. At the end of the century some provinces enacted legal provisions concerning the menaced species of plants and of birds.

The beginning of an organized nature conservation represented the memorandum written by the Museum Society of Slovenia in the year 1920. It was initiated by F. Seidl (1856 to 1942) in the preceding year. Two out of the claims contained in the memorandum were met soon: in the year 1922 there were protected the menaced species of plants and of animals, as well as the caves, and in the year 1924 was protected, for a period of 20 years, the Triglav Lakes Valley. A particular activity during that period was shown by A. Šivic (1879 to 1963). There has remained isolated the attempt, purchasing plots of land in the Logarska Valley for the purpose of establishing a national park there.

The service for nature conservation was institutionalized only in the year 1946 within the framework of the Institute of the Socialist Republic of Slovenia for the Monument Conservation, being permanently staffed, however, since the year 1955. An outstanding personality during that period was A. Piskernik (1886 to 1967). In the year 1961 there was renewed the protection of the Triglav

novljeno zavarovanje Doline Triglavskih jezer kot »Triglavski narodni park«. S sprejetjem zakona o varstvu narave leta 1970 se je končalo pionirsko obdobje varstva narave.

Lakes Valley as the "Triglav National Park". Through the enactment of the Law on the Nature Conservation in the year 1970, there was finished the pioneer period of the nature conservation.

Ob jubilejih se zavemo, da nismo od danes, da imamo korenine, in smo na to ponosni. Ob takšnih priložnostih navadno začnemo brskati po arhivih in iskati zanimivosti iz preteklosti — kdo ve, če ne tudi zato, da bi bila naša dejanja videti pomembnejša. Takšni sprehodi v zgodovino pa so poučni predvsem za nas same. Opozorijo nas, da je vse naše uspehe omogočil tudi trud predhodnikov. V starih dokumentih najdemo marsikakšno dragoceno, pa pozabljeno pobudo. Še več: če smo dovolj kritični in pripravljeni, da si priznamo resnico, bomo v marsikateri svoji ideji ali pobudi našli sledove kakšne drobne misli iz preteklosti, ki nas je neopazno okužila in smo si jo nevede prisvojili.

Konservatorska dejavnost izhaja iz preteklosti in deluje za prihodnost. Zato v svojem času navadno ni bila nikoli posebno popularna. To spoznanje nas ohrabljuje v trenutkih malodušja — zanje pa je v varstvenem poklicu dovolj priložnosti — in nas navdaja z zavestjo, da opravljamo pomembno družbeno poslanstvo. Če vemo, da so pobude, ki so bile pred petdesetimi leti za sodobnike nerealne, danes uresničljive in splošno sprejete, potem so tudi današnji »blazni« predlogi morda vendarle utemeljeni v potrebah prihodnosti.

Danes smo še daleč od tega, ko bi lahko dejali, da poznamo zgodovino slovenskega varstva narave. Raztresena je po prispevkih Antona Šivica, Angele Piskernik, Viktorja Petkovška in drugih, predvsem pa še v neurejenih in slabo znanih arhivih Muzejskega društva, Prirodoslovnega društva Slovenije in Zavoda SR Slovenije za spomeniško varstvo. Tudi ta zapis ne prinaša novih spoznanj, ampak povzema samo že kolikor toliko znana dejstva.

ZAMETKI VARSTVA NARAVE NA SLOVENSKEM

V naših krajih zasledimo prve pomembnejše praktične ukrepe za ohranitev narave v obdobju Ilirskih provinc (1809—1814). Francoske oblasti so osvežile pouk naravoslovja in mu dale večjo veljavo, lotile pa so se že tudi nekatere ukrepov za varstvo gozdov, ki so bili zlasti v obmorskih provincah (Istra, Primorje, Dalmacija) močno opustošeni.

Leta 1837 je za območje stare Avstrije izšel odlok, ki je določal kazni za uničevanje dreves in drevoredov ob cestah in poteh. V drugi polovici 19. stoletja so bili za naše kraje sprejeti predpisi, ki so postavili lov in ribolov na sodobnejšo podlago.

Prvo zavarovanje naših pragozdnih površin, ki so se v manjšem obsegu ohranile do danes, poznamo iz leta 1888. Veleposestnik in lastnik večine kočevskih gozdov K. Auersperg je tedaj izločil iz gospodarjenja deset ostankov pragozda s skupno površino 305 ha.

Leta 1892 je kranjska deželna vlada z okrožnico opozorila lastnike gozdov na varstvo tise, ki je postajala vse bolj redka. Nekako v tem času so zavarovali tudi prve ogrožene rastlinske vrste (na ozemlju dežele Štajerske so postavili

Sl. 1 Ferdinand Seidl
(1856—1942)

Fig. 1 Ferdinand Seidl
(1856—1942)

Fotografija iz
Letopisa AZU
v Lj., 1. knj., 1943

pod zaščito nekatere alpske vrste, leta 1902 pa so na Kranjskem zavarovali planiko in Blagayev volčin.

Prvi pravi primer načrtnega vzgajanja gozdarskih strokovnjakov v duhu varstva narave pa poznamo pri nas iz leta 1909, ko je L. Dimitz predaval v Trzinu o gozdni estetiki in varstvu naravnih redkosti.

Še preden so v Parizu leta 1902 podpisali mednarodno konvencijo o varstvu koristnih ptic, so imele že vse slovenske dežele predpise, ki so zagotavljali varstvo ptic. Leta 1910 je izšel skupen državni zakon. Dunajsko ministrstvo za kmetijstvo je leta 1914 izdalo navodilo za inventarizacijo naravnih spomenikov v državnih in zakladnih gozdovih ter za varstvo redkih živali in rastlin v njih. Žal je izbruh prve svetovne vojne preprečil uresničitev tega načrta.

V času, ko so snovali prve narodne parke v Evropi, zasledimo podobne pobude tudi pri nas. Najbolj zgodnji predlog za ustanovitev takšnega varstve-

nega parka pri nas je celo starejši od prvega evropskega parka. Leta 1908 je A. Belar predlagal zavarovanje Doline Triglavskih jezer. Začele so se priprave za izvedbo tega načrta, ki pa jih je prehitela prva svetovna vojna.

ČAS MED OBEMA VOJNAMA

Sodeč po pobudah, ki jih ugotavljamo na Slovenskem v času tik pred začetkom prve svetovne vojne, so bile tako kot drugod po Evropi tudi pri nas razmere že zrele za združitev razdrobljenih prizadevanj v novo, organizirano obliko varstva narave. Izbruh vojne in razpad Avstro-Ogrske je za nekaj let pretrgal obetavne začetne poskuse, ki pa so po nastanku Jugoslavije zaživeli z novo močjo. Občutek svobode in sproščen narodni polet sta v prvih letih nove države ustvarila ugodno ozračje za nadaljevanje prejšnjega dela. Še več: iz združenih sil se je v razmeroma kratkem času rodilo organizirano gibanje za varstvo narave.

Na občnem zboru Muzejskega društva 28. aprila 1919 je F. Seidl sprožil pobudo za »ohranitev prirodnih spomenikov in prirodnin« in glavne zahteve, ki naj bi jih predložili vladi, izoblikoval v štirih točkah: pravna ureditev lova in ribolova, dosledno izvajanje predpisa o varstvu ptic, zavarovanje ogroženih rastlinskih vrst in ohranitev dela Ljubljanskega barja v nespremenjenem stanju.

Kolikor nam priča današnje še močno pomanjkljivo poznavanje zgodovine slovenskega varstva narave, moremo Ferdinanda SEIDLA (1856—1942) šteti za začetnika organiziranega varstva narave. Rodil se je v Novem mestu v družini trgovca, čigar oče se je priselil iz Češkega. Univerzo je končal v Gradcu, njegovo prvo delovno mesto pa je bilo na meščanski šoli v Krškem. Od tam je šel na gimnazijo v Gorico, kjer je nasledil leta 1887 umrlega Frana Erjavca. V Gorici je ostal do začetka prve svetovne vojne, ko je zaprosil za upokožitev. Preselil se je v rojstno Novo mesto in tam ostal do smrti.

Seidl je bil v svojem času eden najpomembnejših slovenskih naravoslovcev in eden zadnjih polihistorjev, ki je poleg geologije enako dobro poznal tudi meteorologijo, seizmologijo in botaniko. Bil je priznan strokovnjak, zato so mu ponujali profesuro na novo ustanovljeni ljubljanski univerzi (ki jo je pa zaradi skromnosti in bolehnosti odklonil) in je bil dopisni član Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti v Zagrebu ter Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani. Njegovo znanstveno, publicistično in vzgojno delo je danes že pravilno ocenjeno. Presenetljivo pa je, da nobena biografija niti Seidlov lastni življenjepis ne omenja njegovega deleža pri začetkih slovenskega varstva narave. Mogoče je bila to le krajša epizoda v njegovem širokem naravoslovnem delovanju ali pa se njemu samemu in ocenjevalcem njegovega dela ni zdela vredna omembe. Kakorkoli že, danes vemo, da je iz Seidlove pobude nastala leta 1920 spomenica, ki je — brez pretiravanja — temeljni kamen našega varstva narave.

Odsek za varstvo prirode in prirodnih spomenikov, ki je bil ustanovljen leta 1919 v okviru Muzejskega društva v Ljubljani, je 20. januarja 1920 predložil tedanji slovenski vladi spomenico z zahtevami za zavarovanje ogrožene narave. Ta dokument smo doslej že večkrat omenjali in povzemali iz njega posamezne misli. Za to priložnost pa se nam zdi primerno, da ga ponatisnemo v celoti.

Odsek za varstvo prirode in prirodnih spomenikov.

Spomenica,

ki jo je predložil odsek za varstvo prirode in prirodnih spomenikov 20. januarja 1920. pokrajinski vladi za Slovenijo v Ljubljani.

Skoraj vse kulturne države so uvidele potrebo ohranitve prirodnih spomenikov in so v ta namen ustanovile same ali pomagale ustanoviti z večjimi denarnimi prispevki ali z odstopom zemljiških kompleksov prirodovarstvene parke (rezervate, Naturschutzparke), kjer uživa vse živalstvo in rastlinstvo popolno varstvo, dalje ustvarile zakone za absolutno varstvo gotovih živali in rastlin, tipičnih za dotične pokrajine ali izpostavljenih uničenju ter končno neposredno ali posredno po družtvih za varstvo prirode poučevalo ljudstvo, da se omeji zatiranje tudi onih živali in rastlin, ki jih zakon imenoma ne ščiti.

Da je tudi v naši državi, ki prednjači ostalim evropskim državam tako v florističnem kakor v favnističnem in geološkem oziru, nujna potreba v enakem smislu započeti resno delo, oteti znanstvenemu raziskovanju, kar se še oteti da, je jasno, ako se hočemo obraniti sicer opravičenemu očitku nekulturnosti in ne pojmovanja važnosti prirodnega varstva.

Z namenom, koristiti znanstvu in obenem dvigniti ugled naše države, se je v področju Muzejskega društva za Slovenijo osnoval poseben odsek za varstvo prirode in prirodnih spomenikov v Jugoslaviji, obstoječ iz naslednjih znanstvenikov in strokovnjakov: gimn. ravnatelj *dr. Stanislav Beuk*, sodni nadsvetnik *Anton Bulovec*, profesor *Ivan Franke*, tehnik *Josip vitez Gorup*, nadgeometer *Alfons pl. Gspan*, notar *Mate Hatner*, odvetnik *dr. Ivan Lovrenčič*, muzej. ravnatelj prof. *dr. Jos. Mantuani*, profesor *Alfons Paulin*, v. šol. nadzornik *dr. Leopold Poljanec*, fin. nadsvetnik *dr. Janko Ponebšek*, profesor *dr. Gvidon Sajovic* in prof. *Ferdinand Seidl*. Ta odsek je v svojih sejah svojemu delu zarisal točen načrt, katerega glavni deli so ti-le:

I. Ustanovijo naj se alpski, sredogorski (gozdni) in barski varstveni parki po zgledu enakih parkov v drugih državah.

II. Potom zakona naj se prepove pokončavanje redkih ali za naše kraje tipičnih ter znanstveno znamenitih živali in rastlin. Strogo naj se pazi, da se izvršujejo določila lovskega in ribarskega zakona ter zakona z dne 20. julija 1910, dež. z. št. 27 o varstvu ptic.

III. Podzemeljske jame z interesantno jamsko favno in floro naj se postavijo pod nadzorstvo; vstop vanje naj se dovoli samo v znanstvene svrhe.

IV. Zainteresirati je najširšo javnost za varstvo prirode sploh.

Sl. 2 Faksimile Spomenice Odseka za varstvo prirode pri Muzejskem društvu iz leta 1920 (str. 79—85)

Fig. 2 The facsimile of the Memorandum submitted, in 1920, by the Section for the Nature Protection of the Museum Society (see pp. 79—85)

Za dosego stavljenih si smotrov potrebuje odsek v prvi vrsti naklonjenosti vlade, ki bi obstajala v tem, da se odseku dovolijo primerna denarna sredstva za nakup ali zakup zemljišč, oziroma da se odstopijo za njegove namene zemljiški kompleksi, ki so državna last.

Sicer je sklenil odsek, da se preustroji v posebno društvo za varstvo prirode, kakor so taka društva tudi po drugih državah, ter pobirati od družtevnikov denarne doneske za dosego svojih namenov, toda na ta način bi se izvršitev stavljenih nalog preveč zavlekla ali sploh ne dosegla svojega namena popolnoma. Zadeva je nujna in ne prenese nikakega odlašanja, kajti skoraj vse, kar hočemo otepi pogina, je prav blizu svojega groba.

Kako si podpisani predstavljajo konkretno izvršitev svojega načrta, naj se razbere iz naslednjih pojasnil k gorenjim točkam:

Ad I. A. 1.) Vlada naj da odseku, oziroma društvu za varstvo prirode na razpolago posestvo barona Friderika Borna v občini Sv. Ana pod Ljubeljem. To posestvo meri 1334:1747 *ha*. Njiv 1:5321 *ha*, travnikov 37:8562 *ha*, vrta 0:2472 *ha*, pašnikov 76:9626 *ha*, planin 49:3516 *ha*, gozda 653:5690 *ha*, 47 a stavbe in 444 *ha* neplodnega sveta.

Za alpski varstveni park je posebno pripravno, kajti:

- a) obsega vsakovrstni alpski svet, na katerem bi se moglo vse alpsko živalstvo in rastlinstvo prosto razvijati;
- b) bi se dal z malimi stroški prirediti alpski botanični vrt;
- c) ima naravne meje, je vsled tega razen po javni cesti in 2—3 stezah za nepoklicance skoraj nedostopno ter tvori nekakšno zemljiško enoto;
- č) je v višino 1400 *m* po dobro nadelani poti dostopno tudi takim znanstvenikom, ki niso turisti;
- d) ni daleč od železnice ter ima že pripravna poslopja za stanovanja uslužbencev in prenočišča obiskovalcev.

Posestvo je last inozemca in bi se ob izvršitvi agrarne reforme prav lahko dobilo v državno last. V skrajnem južnem delu je okoli 400 *ha* velik gozd, ki bi se dal brez škode pravemu namenu posestva tako izkoriščati, da bi se krili vsi upravni in večina drugih stroškov, ki bi jih zahtevalo urejeno varstvo prirode v naših okrajih.

Kot visoko-planinski alpski park prideta še nadalje v poštrev:

2. V Kamniških Planinah vse neplodno ozemlje ob glavnem slemenu od Babe pri Kamniškem sedlu do Velikega Vrha.

Meje, ki bi se pred ustanovitvijo parka še natančneje določile, bi sledile približno obsegu neplodnega ozemlja od Babe pri Kamniškem sedlu do vrha Konja, odtod bi segale v dolino Lučanske Bele, vključivši tu majhen del visokoležečega gozda, potem čez Lastovec, Dleskovec na Veliki Vrh in odtod ob vznožju severnih strmin nazaj do Kamniškega sedla.

Del tega ozemlja spada v politični okraj Kamnik in je last Kamniške korporacije, ostali del pa leži v političnem okraju Gornji Grad in je last graščine Gornji Grad ljubljanske škofije, parcela št. 418. Le majhen del od Ojstrice do Velikega Vrha, parcela št. 419, z 68 *ha* 26 *a*, je last zasebnosti. Ta parcela bi se prikupila ali z drugim graščinskim svetom zamenjala.

Razlogi, ki govore za ustanovitev naravnega parka v Kamniških Planinah, so: 1.) Mogočna višina do 2400 *m*. 2.) Velezanimiva alpska favna in flora, ki

reprezentira tu znatno število posebnih vrst, kakoršnih drugod ne najdemo. 3.) Imenitna geotektonska zgradba. 4.) Ugodna lega sredi naše domovine.

3.) Dolina Sedmih jezer pod Triglavom. Ta park naj bi obsegal na južni strani steno Komarčo, odtod bi šla meja proti zapadu do vrha Kola (2001 m), zapadno in severno mejo bi tvoril glavni gorski greben, ki je svoj čas mejil Kranjsko od Kola do Kanjevca (2568 m). Vključivši ves masiv Kanjevca, bi obsegal ta park visoko planoto Hriberce do sedla, ki vodi v Kotličce, Mišelsko glavo (2448 m), nadalje Veliko Tičarico (2320m), Malo Tičarico in greben čez Kopico (2091 m) do Komarče.

To ozemlje je velepomembno v geotektonskem, geološkem, paleontološkem, zoološkem in botaničnem oziru. Alpska favna in flora sta razvili tu celo množico posebnih vrst in variant, ki drugod niso zastopane.

Pred leti je predlagal prof. Albin Belar, podpiran po Nemškem Planinskem Društvu, to ozemlje za alpski park osrednji vladi na Dunaju.

Ker je očitni kompleks last verskega zaklada, uresničenje tega načrta ne bi našlo težav. Ovirala bi ga le morebitna neugodna določitev državnih mej, ker bi varstveni park neposredno ob meji na tujo državo ne imel zaželenega pomena.

Ad B. Za sredogorski (gozdni) varstveni park naj se določijo:

1.) Pragozd kneza Windischgraetza nad Lokanjo pri Oplotnici, železnica Konjice; 2.) deli Kočevskih gozdov in 3.) vrh Snežnika.

Ad 1.) Windischgraetzov pragozd naj ostane še nadalje neizkoriščen pragozd, ki postane s tem varstveni park.

Ad 2.) V Kočevskih gozdih naj se nadalje popolnoma varujejo tisti deli, ki so ostali doslej po naročilu posestnika Karla Auersperga v svrhu ohranitve prvotnega značaja nedotaknjeni. Ti deli so: V Gonenici del revirja Karlshütten z 28·90 ha in del revirja Merleinsraut s 36·85 ha; na Friedrichsteinu del revirjev Kočevje in Masern z 21·24 ha; v Hornwaldu del revirjev Steinwand z 96·14 ha in del revirja Scherenbrunn s 47·78 ha, nadalje 3·471 km dolg in 100 m širok pas ob takozvanem Brennostelgu. — Razentega obstoja nalog, ohraniti pri sekanju gozda vsa posebno velika ali čudovito zrasla drevesa, bodisi z okolico vred, bodisi posamezna kot spominska drevesa. Varovana pred sekro so tudi okolišča gozdnih studencev. Natančno lego navedenih krajev in njih izmero je razvideti iz kart v Auerspergovem gozdnem uradu v Kočevju.

Ad 3. Na Snežniku, ki je velepomemben zato, ker se tu zadevajo alpska, kraška in ineditranska flora ter prehajajo druga v drugo, naj se določi za varstveni park ozemlje od vrha do višine 1300 m, ako, oziroma kadar bo to dopustila ureditev državnih mej.

Ad C. Za barski varstveni park je na vsem Barju edino še pripraven prostor (povsod drugod sta izsuševanje in kultura povsem izpodrinila barski značaj) pod hribčkom Grmec. Ta prostor je oddaljen od Ljubljane 1½ ure, od Laverce ½, od Babne gorice ¼ in od Iga-Studenca 1½ ure; leži v kat. občini Rudnik, skoraj ob kat. meji občine Studenec, oziroma Karlovsko predmestje, na parcelah št. 2032 in 2033. Ti parceli, spadajoči k zemljišču vl. št. 77 kat. občine Rudnik, sta zemljejnizižna lastnina Marije Babšek, po-

sestnice iz Babne gorice št. 2 in se na tem delu,* kjer naj bi bil barski park, še nista poljedelsko izkoriščali, oziroma na tem prostoru še nikdo ni sveta na ta ali drug način užival.

Začetkoma je popolno z značilnim barskim mahovjem in drugimi rastlinami pokrit prostor, za tem pa grmičevje, gosta jelševina. Prvi prostor je pripraven za mahove in višje rastline, drugi pa za mal umeten bajer in gnezdišča barskih ptičev, zlasti škurhov.

Parcela 2032 je 2 bon. vrste ter meri 31 a 54 m, čisti donos 2 K 08 h, parcela 2033 je 2 bon. vrste ter meri 72 a 36 m s čistim donosom 4 K 78 h. Kupila bi se cela parcela št. 2032, od parcele št. 2033 pa le en del. Izsuševanje bi bilo po mnenju izvedencev izključeno in ohranitev barskega značaja zagotovljena, ako bi se za slučaj potrebe napravil iz kakih 3—400 m oddaljene lšce primeren jarek; stroški za to bi bili prav neznatni, ker so tu deloma taki jarki že izkopani in bi jih bilo treba le popraviti in zvezati.

Po mnenju krajevnih cenilcev bi znašala vrednost sveta na *ha* ali 1.737 oral 300 K in bi lastnica ta svet gotovo radovoljno prodala, zlasti ako se ji obrazloži nameravana znanstvena uporaba; posestnici ta prostor sedaj itak ne daje nobenega užitka.

Na tem prostoru bi se dale ohraniti sledeče barske rastline, ki jim sicer prej ali slej preči popolni pogin: *Utricularia vulgaris* Lehm., *minor* L., *Drosera intermedia* Hayne, *rotundifolia* L., *Darcinium oxycoccus* L., *Andromeda polifolia* L., *Castalia alba* L., *Nuphar luteum* L., *Calla palustris* L., *Hydrocharis morsus ranae* L., *Lemna trisulca* L., *minor* L., *Spirodela polyrrhiza* L., *Sparanium erectum* L., *minimum* Fr., *simplex* Huds., *Potamogeton crispus* L., *perfoliatus* L., *natans* L., *pusillus* L., *lucens* L., *Ludwigia palustris* L., *Hottonia palustris* L., *Myriophyllum verticillatum* L., *spicatum* L., *Hippuris vulgaris* L., *Ranunculus aquatilis* L., *circinatus* Sibth., *lingua* L., *Acorus calamus* L., *Hydrocotyle vulgaris* L., *Carex Davalliana* Sm., *Godenoghii* Sai., *gracilis* Curt., *limosa* L., *pseudocyperus* L., *vesicaria* L., *flava* L., *rostrata* Stokes, *Oederi* Retz ter različni mahovi in praproti, posebno še znameniti *Nephrodium cristatum* L., *spinulosum* Muell.

Tudi barski ptiči: race, povodne piške in orjaški škurh bi imeli tu nekaj zavetja.

Ad II. Vlada naj zagotovi potom zakona absolutno varstvo razen onim živalim, ki jih varujejo lovski zakon, oziroma naredbe deželne vlade za Slovenijo z dne 25. decembra 1919, št. 827, ribarski zakon in zakon o varstvu koristnih ptic z dne 20. julija 1910, dež. zak. št. 27, še sledečim živalim in rastlinam:

a) Živali: 1.) Sesalci: Kozorogi, divji kozel *C. cretensis* in *C. ibex* L., marmotica ter jelen in medved v dopustnem številu v Kočevskih gozdih: kočevski medved ni nič nevaren in jeleni ne napravljajo nobene škode.

2. Ptiči: Vir ali velika uharica (*Bubo bubo* L.), sokol selec (*Falco peregrinus* Tunst.), rjasti škarnjak (*Milvus milvus* L.), konstanjasti škarnjak (*Milvus korschun* Gmel.), ribji orel (*Pandion haliaetus* L.), belorepec (*Haliaetus albicilla* L.), sršenar (*Pernis apivorus* L.), kraljevi orel (*Aquila melanaetus* L.), planinski orel (*Aquila chrysaetos* L.), klinkač ali ruski orel (*Aquila pomarina* Brehm.), mišar (*Buteo buteo* L.), kocasta kanja (*Archibuteo lago-*

pus Br.), rjavi lunj (*Circus aeruginosus* L.), pepelasti splinec (*Circus cyaneus* L.), lunj dolgorepec (*Circus macrourus* Gm.) lunj beloritec (*Circus pygargus* L.), orehar (*Nucifraga caryocatactes* L.), krokar (*Corvus corax* L.), siva čaplja (*Ardea cinerea* L.), rjava čaplja (*Ardea purpurea* L.), čapljica (*Ardetta minuta* L.), bobnarica (*Botaurus stellaris* L.), in kvakač (*Nycticorax nycticorax* L.),

3.) Popolno varstvo naj uživa tudi želva sklednica (*Emys orbicularis* L.), zastopnica družine želv na našem barju, za domačo favno zelo interesantna, a zelo redka, morda že zatrta plazilka. Nadalje varujmo tudi vse kuščarje (kuščar, martinčki, slepič) in vse vrste krastač (pri nas predvsem navadna in zelena krastača), ker so za poljedelstvo in vrtnarstvo neprecenljive važnosti.

4.) Brezvretenčarji: Razen vseh jamskih hroščev, pajkovcev in mehkužcev, ki so več ali manj vsi znameniti in jih zato ne naštevamo z imeni, naj se varujeta hrošča planinski kozliček (*Rosalia alpina* L.), in orjaški krešič (*Procerus gigas* Creutz). Prepovedano naj bo jih loviti, prodajati in izvažati, kakor se je to doslej godilo in zaradi česar so postali mnogi že prav redki. Istotako naj se ščiti metulj apolon (*Parnassius apollo* L.), ki je v Kamniških planinah, kjer je letal še pred 6 leti v obilnem številu, popolnoma zatrt. Redek je postal tudi že v Karavankah, v Triglavskem pogorju in na Kumu. Lovili so ga domačini in tujci. Nekateri manj izobraženi entomologi, ki so imeli žal več smisla za kupčijo kakor za pravo znanstveno delo, so izvažali leto za letom velike množine tega metulja, ki je pravi kras naših planin.

Varuje naj se tudi kranjska čebela kot naravni spomenik, dokler ne izide nov čebelarski zakon, ki naj zadošča potrebam varstva te pasme. Na Kranjskem in sosednjem delu Koroške se je razvila tekom stoletij posebna pasma vrste *Apis mellifica* L., ki ima stalne bistvene lastnosti in ki jo znatno razlikujejo in tudi odlikujejo od vseh drugih krajevnih pasem. S prirodoisnega in narodnogospodarskega stališča je potrebno, da se kranjska pasma ohrani. Nevarnost, ki preti tej pasmi, ne obstoji v tem, da bi se čebelarstvo v naših krajih opustilo, marveč le v tem, da bi se ta pasma ne pomešala s krvjo drugih pasem in bi izgubila na ta način svoje specifične vrline. Zato naj se prepove uvoz živih čebel in matic v kraje, kjer je doma kranjska čebela. Ker se naša pasma najbolj množi (roji), tudi potrebe po uvozu ni, tudi če bi se čebelarstvo še tako razširilo.

- b) **Rastline:** 1. *Gentiana lutea* L. 2. *Gentiana symphyandra* Murb. 3. *Gentiana froelichii* Hladn. 4. *Nigritella nigra* L. 5. *Nigritella angustifolia* (rubra) Wettst. 6. *Cypripedium calceolus* L. 7. *Daphne blagayana* Freyer. 8. *Daphne cneorum* L. 9. *Daphne striata* Tratt. 10. *Eryngium alpinum* L. 11. *Viola cornuta* L. 12. *Peucedanum ostruthium* L. 13. *Ilex aquifolium* L.

Prepovedano bodi pod strogo kaznijo te vrste trgati, ruvati, prodajati.

Ad 1 in 2. Ti visokostebleni svišči so postali skrajno redki. Lovci, pastirji in drugi kopljejo in prodajajo lekarnam mogočne korenine teh prekrasnih rastlin.

Ad 3. Ta nizki svitlomodri krasni svišč raste edino v Kamniških planinah, in tudi tam je že precej redek.

Ad 7, 8, 9, 13. Teh lepih in znamenitih rastlin se potrga in proda na ljubljanskem trgu neverjetne množine. Preti jim pogin.

Ad 10. Ta veličastna rastlina raste samo na Črni prsti in še tam je redka.

Ad 12. Ta znamenita rastlina raste samo na Begunjski, kamor jo hodijo trgati Nemci iz Gradca, Dunaja in drugod. Težko jo bo ohraniti, če jo ne bo varoval zakon.

Ad 6. Ta najkrasnejša kukavica se je v Kamniških planinah že po večini zatrla. Gozdarji, lovci in drugi jo prodajajo na debelo; preti ji polen pogin.

Zaradi kontrole naj bi se obrt nagatilcev (preparatorjev) koncesijonirala; nagatilci bi morali voditi zanesljive seznamke vseli živali, ki jih prejmejo v prepariranje.

Ad III. Jame, špilje naj pridejo v državno last in v oskrbo odseku (društvu) za varstvo prirode in prirodnih spomenikov, ki bo vohode najbolj znamenitih zavarovalo in dovoljevalo vstop le v znanstvene svrhe.

Jamska flora, posebno pa favna se je v zadnjem času močno izkoriščala v posebno-dobičkarske namene, tako da preti mnogim interesantnim in za naše kraje specifičnim tipom raznih vrst popoln pogin. Po živalicah, ki se jih sicer ne dobi nikjer na svetu, so zaslovene naše jame v znanstvenem svetu; dokaz nekulturnosti bi bilo, če ne bi hoteli ali mogli ohraniti teh živalic znanstvu. To pa je mogoče le tedaj, če zabranimo nabiranje v kupčijske svrhe, kar se je žal doslej pogostno dogajalo. Nemoteno so prihajali razni tujci in sistematično ugonabljali našo jamsko favno. Pa tudi nekateri manj naobraženi domačini so izropali marsikako jamo popolnoma in za majhen dobiček prodajali to znanstveno dragoceno blago tujim trgovcem.

Ad IV. Odsek hoče razširiti svoje delovanje po celi kraljevini, potom predavanj in tiska pridobiti čim več članov in prijateljev. Posebej bo poizkušal pridobiti vse učiteljstvo in duhovništvo za svojo stvar, da pride zanimanje za varstvo prirode in umevanje potrebe varstva v najširše sloje. Za te in za varuhe zakona (orožnike, gozdne orožnike, lovske čuvaje, tržne nadzornike itd.), pa tudi za razumnike sploh se bo izdal tiskan seznam s podobami vseh onih rastlin in živali, ki naj uživajo varstvo. V svoj delokrog hočemo pritegniti tudi vsa turistijska društva, lovske družbe in podobne združitve, dobre spise o varstvu prirode in negovanju živali in rastlin pa spraviti v primerne, mladini in dorašlim pristopne časopise ter v šolske knjige.

Nadzorstvo in znanstveno vodstvo nad parki in jamami bi imel odbor, ki bi bil v stalni zvezi z Muzejskim društvom, v znanstvenem oziru pa bi bili parki v zvezi z ljubljanskim vseučiliščem ter v svrhe znanstvenih raziskovanj temu kakor tudi vsem drugim visokim šolam ter znanstvenim institutom na razpo-

lago. Obenem bi služili za izpopolnjevanje muzejskih zbirk, za dobavljenje potrebnega materiala šolam in posameznim raziskovalcem tudi v inozemstvo.

Ustanovitev varstvenih parkov in ureditev varstva gotovih živali in rastlin potom zakona sta torej v znanstvenem pogledu eminentne važnosti. Gotovo je vredno, da jih vlada podpira v največji meri in uvažuje postavljene predloge. Osnovo vsemu bi tvorilo posestvo barona Friderika Borna in bi zaguralo dosego ciljev, ki stremimo za njimi. S tem, da bi prepustila vlada Bornovo posestvo za varstveni park ter v isti namen določila ostala predlagana ozemlja, bi se sicer odrekla dohodkom, ki bi jih mogli dajati v teh ozemljih ležeči gozdi ali v zakup dana lovišča, toda vsi ti dohodki bi bili razmeroma majhni in malenkostno izgubo na državnih dohodkih bi popolnoma odtehtal ugled države, ki si ga pridobi v znanstvenem svetu s tem, da omogoči kulturno delo prirodnega varstva.

V Ljubljani, dne 20. januarja 1920.

Dr. St. Beuk,

kot t. č. predsednik Odseka za varstvo prirode Muz. dr. v Ljubljani.

V današnjem žargonu bi dejali, da je bila spomenica iz leta 1920 naš prvi nacionalni program za varstvo narave. V času nastanka je bil to dokument, ki se enakovredno uvršča med sorodne drugod po Evropi. Njeno dolgoročno programsko vrednost in pretehtanost kaže že dejstvo, da so šla po tej poti skoraj vsa kasnejša prizadevanja za ohranitev narave in da so mnoge zahteve še danes aktualne in — neizpolnjene.

Med najbolj prizadevnimi in zaslužnimi sodelavci varstva narave v času med obema vojnama je bil gozdarski inženir Anton ŠIVIC (1879—1963), čeprav njegovega imena ne najdemo med sestavljalci spomenice. Rojen je bil na Brezjah na Gorenjskem, diplomiral je leta 1902 na Dunaju. Od leta 1906 pa vse do upokojitve je bil v državni gozdarski službi na najvidnejših položajih. S to srečno okoliščino ter sposobnostjo organiziranja, pa svojo temeljitostjo in vestnostjo je Šivic vtisnil vsej naši gozdarski stroki med obema vojnama močan pečat. Ne mislimo naštevati njegovih številnih zaslug za gozdarstvo in lovstvo, pač pa smo dolžni spregovoriti o njegovem delu za varstvo narave.

Sl. 3 Prvi lepak o
zavarovanih
rastlinah (iz l.
1924). Pripravil
ga je (1922) ing.
A. Sivic

Fig. 3 The first poster
(1924) of the
protected plants
in Slovenia,
prepared by A.
Sivic, in 1922

Šivičevim prizadevanjem se moramo zahvaliti, da je ena od zahtev spomene-
nice kmalu doživela pravno uresničitev. Leta 1922 sta bili uzakonjeni že leto
prej sestavljeni in potrjeni uredbi o zavarovanju ogroženih rastlinskih in ži-
valskih vrst ter o zavarovanju podzemeljskih jam. Naslednji velik uspeh, ki
je spet v večji meri Šivičeva zasluga, je bila ustanovitev »Alpskega varstve-
nega parka« v Dolini Triglavskih jezer leta 1924. Žal je bilo trajanje zavaro-
vanja pogodbeno omejeno na 20 let, izteklo pa se je ravno v vojnem času,
ko ni bilo misliti na podaljšanje. Prav tako po njegovi pobudi so leta 1926
z lovskim zakonom zavarovali vse ptice pevke in še nekatere vrste vretenčar-
jev. Sodeloval je pri izdaji prvih domačih lepakov za popularizacijo varstvenih
idej, s plodnim publicističnim delom je vzgajal in opozarjal na naravne dra-
gocenosti domovine.

Sl. 4 Ing. Anton Šivic (1879—1963)
Fig. 4 Eng. Anton Šivic (1879—1963)

Fotografijo nam je posodil
prof. AGU Pavel Šivic

Ko je leta 1940 zapustil aktivno gozdarsko službo, se je še bolj posvetil varstvu narave. Imenovan je bil za namestnika predsednika za novo ustanovljenega posvetovalnega odbora za varstvo narave pri banovinski upravi. Že je kazalo, da bomo kmalu dobili organizirano naravovarstveno službo, ko je leto zatem izbruhnila druga svetovna vojna.

Kmalu po osvoboditvi najdemo Šivica kot sodelavca novo ustanovljenega referata za varstvo narave pri Zavodu za spomeniško varstvo Slovenije. Sodeloval je pri pripravi vseh zavarovalnih aktov, ki so bili izdani do leta 1953, ko je dokončno zapustil referat in svoja zadnja, še vedno plodna leta življenja spet posvetil gozdarski stroki.

Leta 1934 je bilo ustanovljeno Prirodoslovno društvo v Ljubljani. V njegovo okrilje je nato prešel del Muzejskega društva: odsek za varstvo prirode.

Sl. 5 Savinjska podr. SPD je pred 2. svetovno vojno označila ozemlje, ki ga je odkupila in namenila za narodni park, z modro-belimi emailiranimi tablam

Fig. 5 The Savinja Branch of the Slovene Alpine Society marked, in the years preceding the Second World War, the lands purchased and destined for the national Park, with blue-white enamel tablets

Njegov prvi načelnik je bil Stanko Beuk, na tem položaju ga je kasneje nasledil Valter Bohinec, malo pred začetkom vojne pa Jože Lazar. Med sodelavci in člani odseka najdemo vrsto znanih imen, kot so Jovan Hadži, Vladimir Kapus, Fran Kos, Avgust Munda, Edvard Pajnič, Viktor Petkovšek in drugi. Odsek se je ukvarjal z raznimi najbolj živimi vprašanji varstva narave: dajal je predloge za spremembo zakonodaje s področja varstva rastlinstva, živalstva in jam, dajal je mnenja k osnutkom pravnih aktov in je nasploh aktivno sodeloval z gozdarskim odsekom banovinske uprave, ki mu je načeloval Anton Šivic. Skupaj s Slovenskim planinskim društvom so si prizadevali za ureditev statusa Alpskega varstvenega parka in za njegovo razširitev, v načrtu pa so imeli tudi izdajanje poljudnih knjig o varstvu ogroženih rastlin in živali.

Zanimiva, vendar osamljena je ostala akcija Savinjske podružnice Slovenskega planinskega društva v Celju. Le-ta je namreč 12. aprila 1931 odkupila od ljubljanske škofije 426 hektarov visokogorskega sveta med Planjavo, Kamniškim sedlom, Tursko goro, Savinjskim sedlom, Mrzlo goro in Okrešljem z namenom, da bi bil to zameetek narodnega parka Logarska dolina—Okrešelj. To je bilo prvo ozemlje pri nas, ki je bilo odkupljeno za javno rabo in za zavarovanje. Vloga, ki so jo pobudniki nato poslali banovinski upravi konec leta 1940, zaradi izbruha vojne ni bila obravnavana.

Leta 1938 je izšla državna uredba o narodnih parkih, ki naj bi dala podlago za razglašanje in upravljanje narodnih parkov. V njej so bili predvideni državni in banovinski posvetovalni odbori za varstvo narave. Naslednje leto so izšli tudi predpisi o sestavi in delu teh odborov. V Sloveniji je predlog za člane odbora pripravilo Prirodoslovno društvo, imenoval pa ga je ban 27. januarja 1940. Ni nam znano, ali je zaradi bližajoče se vojne sploh začel delovati. Odboru je predsedoval ban, njegov namestnik pa je bil Anton Šivic.

Bežni pregled razvojne poti našega varstva narave pa ne bi bil popoln, če ne bi omenili tudi epizode v medvojnem obdobju. Kmalu po ustanovitvi Prirodoslovnega muzeja leta 1944 je bila kot naslednica banovinskega posvetovalnega odbora imenovana posvetovalna delovna skupina za varstvo narave kot organ okupatorjeve uprave v Ljubljanski pokrajini, njen sedež je bil pri Prirodoslovnem muzeju. Ta institucija pa je bila mrtvorojen otrok. Preden je mo-

ODREDBA o zavarovanju redke flore

1. člen.

Ne smejo se trgati, ruvati, prodajati, ponujati v nakup in izvoziti te rastline:

1. katalinik ali rumeni svišč (*Gentiana lutea* L. et var. *symphyandra* Wrb.),
2. Fröhlichev svedec ali Fröhlichev svišč (*Gentiana Fröhlichii* Hladn.),
3. panonski svišč (*Gentiana pannonica* Scop.),
4. Clusijev svišč (*Gentiana Clusii* Pers. et Song.),
5. Sternbergov klinček ali resasti klinček (*Dianthus Sternbergii* Sibb.),
6. spojna zlatica (*Ranunculus flora* L.),
7. črna murka (*Nigella nigra* L.),
8. rdeča murka (*Nigella rubra* Richt.),
9. lepi čevlji ali lepi čepci (*Gypsosepalum calceolus* L.),
10. Blagajev volčin ali ženska (*Daphne Blagayana* Freyer.),
11. dišeči ali blagajevski volčin ali ženska (*Daphne genkwa* L.),
12. pregaški volčin (*Daphne striata* Trautv.),
13. lovorolistni ali lovorkasti volčin ali volčji koren (*Daphne laureola* L.),
14. planinska metina (*Eryngium alpinum* L.),
15. kranjski jęlic (*Primula carniolica* Jucc.),
16. lepi jęlic ali avrikel (*Primula auricula* L.),
17. dolgecvetni jęlic (*Primula longiflora* All.),
18. Zoisova vijolica (*Viola Zoisii* Wulf.),
19. rožata vijolica (*Viola coriata* L.),
20. Zoisova zvončica (*Campanula Zoisii* Wulf.),
21. cesarski sil ali cesarski koren ali jęticarica (*Pseudanemum ostruthium* L.),
22. planika ali odica ali pečnica (*Leontopodium alpinum* Cass.),
23. kranjska bupka (*Scopolia carniolica* Jaucq.),
24. Hladnikova bupka (*Scopolia Hladnikiana* Bartsch.),
25. srednja rožica (*Dracopis intermedia* Hayek),
26. okrepčolistna rožica (*Brosiera rotundifolia* L.),
27. beli planinski mak (*Papaver Sedifleri* Kern.),
28. rumeni planinski mak (*Papaver Kernei* Hay.),
29. friglavska roza (*Potentilla nitida* L.),
30. jęticenec (*Diclamor albus* L.),
31. rdeči dežen (*Hieracium sifolium* [Scop.] Rechb.),

32. rešmarinka (*Andromeda polifolia* L.),
33. rjasti slę (*Rhododendron ferrugineum* L.),
34. dišeči slę (*Rhododendron hirsutum* L.) — toda samo na Dolenskem, Notranjskem in v Zasavju,
35. rdeči zvonček (*Coriaria Matthioli* L.),
36. madrenčica (*Linaria alpina* [L.] Mill.),
37. rožnati kęljak (*Scorzonera rosea* W. K.),
38. zlati kęljak (*Lilium maritimum* L.),
39. zlato jabelko (*Lilium carniolicum* Benth.).

2. člen.

Ra rastline, navedene v 1. členu, ki so stęgijene na zasebnih vrtovih, se ta odredba ne nanaša, vendar se mora njihov izvor dokazati s potrdilom domačega krajevnega ljudskega odbora.

3. člen.

V znanstveno namene sme Zavod za varstvo in znanstveno proučevanje kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti Slovenije dovoliti izjeme od izdane prepovedi o trganju v 1. členu navedenih rastlin.

4. člen.

Javni nadzorstveni organi, posebno pa gozdna in lovsko varstveno esobje in organi, ki jim je poverjeno tržno nadzorstvo, so dolžni, da nadzirajo izvrševanje te odločbe. Kršilce te odločbe morajo naznaniti pristojnim okrajnemu javnemu toilstvu, jim odvzeti rastline, ki so v njihovih rokah, in zapleniti orodje, s katerim je bilo kaznivno dejanje izvršeno. Prav tako so pooblašeni, da nadzirajo izvrševanje te odločbe in legitimirajo kršilce registrirani gorski rezevalci in vodniki FZS.

5. člen.

Prestopki te odločbe so kaznivi po 18. členu splošnega zakona o varstvu kulturnih spomenikov in naravnih redkosti z globo do 25.000 din; v hujših primerih pa s pristojnim delom brez odvzema prostosti.

Za postopek v prvi stopnji so pristojna okrajna sodišča.

6. člen.

Ta odredba velja od dneva objave v Uradnem listu LRS.

Minister za presveto LRS:

LIDIJA ŠENTJURC s. r.

Ljubljana, dne 27. maja 1947.

IV. št. 0071/3.

(Uradni list LRS: z dne 3. junija 1947, šte. 23 pod točko 138 na str. 158 in 159, in 7. julija 1947, šte. 10 pod točko 141 na str. 105.)

Sl. 6 Lepak o zavarovanju redki flori (1947). Barvno podobo nekaterih zavarovanih rastlin je naslikal arh. Vlasto Kopač

Fig. 6 A poster with a list of the protected rare flora (1947). The coloured illustration of some of the plants has been painted by arch. Vlasto Kopač

gla dati praktične sadove, je odmrila skupaj z okupatorjevo oblastjo. Omenjamo jo zato, ker vendarle pomeni kontinuiteto v nastajanju stalne službe za varstvo narave. Iz povezave varstva narave s Prirodoslovnim muzejem se je kmalu po osvoboditvi rodila današnja republiška naravovarstvena služba.

PRVA POVOJNA LETA

Prezidij Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta je še pred koncem vojne, 27. januarja 1945, izdal odlok o zaščiti kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti. Pomen tega dokumenta je prikazan v drugih člankih te številke. Sledili so mu drugi zakonski predpisi, ki so utemeljili varstvo kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti ter postavili stalno varstveno službo v obliki Zavoda za varstvo in znanstveno proučevanje kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti, ki je bil ustanovljen še tisto leto. V okviru omenjenega zavoda je leta 1946 začel delovati tudi referat za varstvo prirode, ki ga je po položaju vodil ravnatelj Prirodoslovnega muzeja, vendar delovno mesto ni bilo takoj zasedeno. 4. marca 1947 je bil za pomočnika referenta imenovan Anton Šivic, ki je takoj začel z delom in dejansko je ta datum tudi začetek sistematičnega povojnega dela.

Po vojni je z oživitvijo Prirodoslovnega društva začel z delom tudi njegov odsek za varstvo prirode, ki ga je spet vodil Jože Lazar. Vendar je bila njegova vloga — spričo stalne varstvene službe — zdaj nekoliko drugačna. Odsek in kasneje referat za varstvo narave se je preusmeril v vzgojno in popularizacijsko delo ter na strokovno podporo poklicni varstveni službi.

Če štejemo Seidla za pobudnika naravovarstvenega gibanja na sploh in če je bil Šivic njegov glavni nosilec v obdobju med obema vojnama, potem je za povojno obdobje najbolj zaslužna doktorica Angela PISKERNIK (1886 — 1967). Rojena v Lobniku nad Železno Kaplo na Koroškem je že zgodaj stopila na samostojno in samosvojo pot, ki ji kot Slovenki in ženski v tedanjih razmerah ni bila lahka. Študij biologije je končala leta 1914 na dunajski univerzi, kjer si je takoj za tem kot prva Slovenka pridobila tudi doktorski naslov. Bila je nekaj let asistentka v prirodoslovnem oddelku Narodnega muzeja v Ljubljani, nato je poučevala na gimnazijah v Ljubljani in Novem mestu. Nemci so jo leta 1943 odvedli v internacijo v Ravensbrück, po osvoboditvi pa je prevzela ravnateljstvo Prirodoslovnega muzeja Slovenije in nekaj kasneje (leta 1946) tudi vodstvo referata za varstvo narave.

Njeno strokovno, izobraževalno in publicistično delo je široko in mnogostransno ter je presegalo okvire naravoslovja. Posebej omenjamo le dve izdaji Ključa za določanje cvetnic in praprotnic, ki dolga desetletja ni imel naslednika.

Po upokojitvi (leta 1953) je začela aktivneje delovati na področju varstva narave. Leta 1955 je postala honorarna referentka za varstvo narave pri Zavodu za spomeniško varstvo Slovenije in s tem tudi prva poklicna sodelavka poznejšega oddelka. Leta 1954 je dala pobudo za ustanovitev Gorske straže, naše prve prostovoljne organizacije, ki je skrbela za varstvo ogroženih vrst. Največ truda je posvetila ustanovitvi Triglavskega narodnega parka (leta 1961), pozneje pa začela pripravljati gradivo za prvi zakon o varstvu nara-

Sl. 7 Dr. Angela Piskernik (1886 do 1967)

Fig. 7 Dr. Angela Piskernik (1886–1967)

Fotografija je iz arhiva
Prirodoslovnega muzeja
v Ljubljani

ve. Sodelovala je pri ustanovitvi zbornika Varstvo narave. Leta 1963 je zapustila Zavod za spomeniško varstvo. Njeno zadnje delo, pregled varstva narave v Jugoslaviji, je ostalo nedokončano.

Za zasluge na področju varstva narave je bila odlikovana z redom zaslug za narod z zlato zvezdo, tujina pa ji je dala priznanje s podelitvijo van Tienhovene nagrade.

Z Angelo Piskernik se je končalo pionirsko obdobje varstva narave, ki ga mogoče simbolizira sprejetje prvega zakona o varstvu narave (leta 1970), za katerega sta se ona in Anton Šivic prizadevala več deset let.

Tudi ta pregled končajmo v bližnji preteklosti in pustimo dogodke zadnjih dvajsetih let, ker smo se tudi sicer v pregledu povojne dobe ustavili samo pri najvažnejših mejnikih prvih let in pri osebah, ki jih ni več med nami.

LITERATURA

- Peterlin S., 1975: Varstvo narave in gozdarstvo. Gozdovi na Slovenskem: 84—96. Ljubljana.
- Peterlin S., 1975: Rezervatno varstvo v Sloveniji. Spominski zbornik Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani ob 100-letnici rojstva Frana Jesenka: 73—76. Ljubljana.
- Petkovšek V., 1974: Profesor Fran Jesenko in Triglavski narodni park. Proteus 36: 391—393. Ljubljana.
- Piskernik A., 1965: Iz zgodovine slovenskega varstva narave. Varstvo narave 2-3: 59—74. Ljubljana.
- Slovenski biografski leksikon, 1967, 10. zv., str. 270—272 (I. R.), Ljubljana.
- Slovenski biografski leksikon, 1971, 11. zv., str. 624—625 (Sevnik), Ljubljana.
- Šivic A., 1924: O starih gozdih na Dolenjskem. Šumarski list 11. Zagreb.
- Wraber T., 1969: Dr. Angela Piskernik: Varstvo narave 6: 5—11, Ljubljana.

Fotografija je iz zbirke
Vrtodolovskega muzeja
v Ljubljani